

Et sludrevornt spøgelse og dets livsinteresse: kunsten

Forord af Marianne Sandels¹

Da kristne armeniere i 1896 udsattes for voldsomme forfølgelser i Tyrkiet, forstod de fleste, at landflygtighed var deres eneste udvej. En af dem, som hurtigt ordnede alt for at kunne komme af sted, var Calouste Sarkis Gulbenkian, et dengang 27-årigt familieoverhoved. Sammen med sin familie og øvrige følge ville han begive sig til Konstantinopel for dér at stige ombord på en damper, der skulle sejle dem til Ægypten. Da tiden var inde og alt klar til afrejsen beordrede han opbruddet fra hjemmet. Så protesterede hans kone: ”Vasketøjet er ikke kommet endnu!” Og således skabtes en talemåde i denne legendariske slægt, for evigt i eksil som så mange andre armeniere. Calouste Gulbenkian skulle vise sig at blive en af verdens mægtigste oliemagnater. Han fødtes i Tyrkiet i 1869 af velhavende forældre og havde allerede i slutningen af 1800-tallet indledt kortlægningen og udnyttelsen af oliefelterne i Mellemøsten². Gennem sit fortsatte liv i London, Paris og Lissabon udviklede han sig til at blive en af verdens førende personligheder i det sælsomme spil, som handlen med olie snart skulle udmønte sig i.

Imidlertid var der også tid og rigeligt med penge til en anden slags handel – Gulbenkian var en hengiven kunstelsker, som frem til sin død i 1955 på det gamle hotel Aviz i Lissabon, hvis eneste gæst han havde været i over 10 år, samlede kunstgenstande fra en række forskellige lande og tidsaldre. Hans plan var at udstille sin store kunstsamling på over 6000 emner under ét tag. Ved indvielsen af Gulbenkian Museum i Lissabon i 1969 blev denne plan til virkelighed.

Midt under anden verdenskrig forlagde denne kosmopolitiske herre sin residens til Portugal, som i modsætning til hans nye hjemlande, England og Frankrig, var neutralt. Den stiftelse, som bærer Gulbenkians navn og har hovedsæde i Lissabon klods op ad hans samling, skulle ifølge hans testamente være filantropisk i ordets bredeste forstand. Kunst og

antikviteter er bare nogle af facetterne, ganske vist de bedst kendte for dem, der besøger hans museum i denne smukke park, hvor man i 1980'erne har bygget en ny fløj til moderne kunst. Frem til 1974 har Gulbenkian-fonden i øvrigt stået for den eneste uddannelsesstøtte, man kunne få i Portugal – foruden driften af landets første atomforskningscenter og omfattende arkæologiske udgravninger rundt om på kloden. Mange udenlandske forskningsbiblioteker, herunder de nordiske, modtager i øvrigt stiftelsens donationer af portugisisk litteratur, ikke mindst de udgivelser, som stiftelsen selv har støttet.

Forfatteren Almeida Faria opholdt sig i 1996 på *Centre Culturel Calouste Gulbenkian* i Paris – et portugisisk kulturcenter beliggende i Calouste Gulbenkians herskabelige residens på Avenue d'Iéna³, hvor oliemagnaten og kunstsamlere havde indrettet sig sammen med sin familie i begyndelsen af 1900-tallet – og dette ophold danner baggrund for essyet *Vanitas*, som udkom samme år i Lissabon. Ti år senere, nu i anledning af stiftelsens 50 års jubilæum, blev teksten revideret og tilføjet et afsnit om Saint-John Perse, hvis korrespondance med mæceen forfatteren lader sig inspirere af.

Det er et kunstelskende spøgelse vi møder i Almeida Farias essay, hvor Gulbenkian jævnligt besøger Orsay-museet i Paris, skønt det først sker efter hans egen levetid. For at nyde visse *stilleben* opsøger han endog Nationalmuseet i Stockholm. Man kan ikke sige, at han hjem søger vores verden, for han er en harmonisk, sympatisk og på ingen måde skræmmende ånd. Han er bare lidt selskabssyg, og det er vel ikke så mærkeligt...

Lethed og elegance, humor og ironi kendetegner Almeida Farias forfatterskab, ikke mindst *Vanitas*, som beretter om mødet mellem en kunstelskende ånd og en andægtigt lyttende yngre kunstner. Noget fortumlet og lidt forkølet kommer den unge mand ud af nattens intermezzo – men han har fået noget at tænke over.

¹ *Den ensamme drömmarens vandringar*, Almaviva, Marianne Sandels' svenske forlag, almavivabok.se, hvor hun udgiver sine egne oversættelser, - herunder *Vanitas* i 2001

² *Mr Five per cent*, en af grundlæggere af Shell og BP (British Petroleum)

³ Centret er siden 2013 flyttet til Boulevard de La Tour-Maubourg nr. 39, i 7. arrondissement